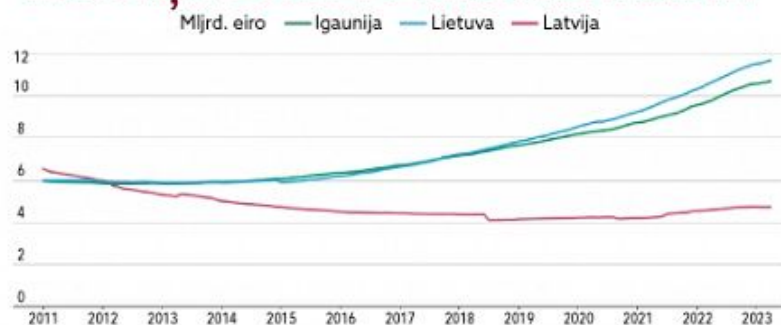

MĀJOKĻA IEGĀDEI IZSNIEGTIE KREDĪTI

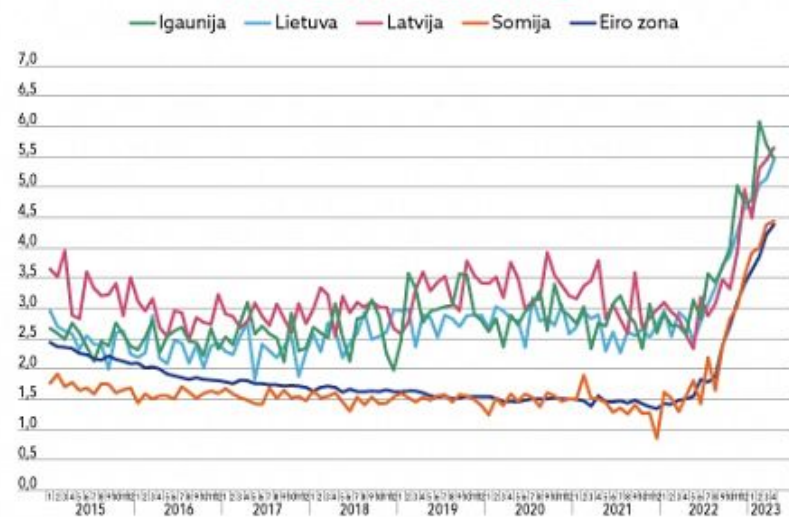

UZŅĒMUMIEM IZSNIEGTIE KREDĪTI

Avots: Eiropas Centrālā banka

PROCENTU LIKMES

Avots: ECB

KURAM TAS RŪP?

Bez naudas ekonomiskā attīstība buksē

Atsaucoties uz biznesa medijā “Dienas Bizness” publicēto <https://www.db.lv/zinas/direktoru-lielvalsts-jeb-macam-vienus-vajag-citus-510704> (02.08.2023)

Izsniegto kredītu apjoms gan mājokļu iegādei, gan uzņēmumiem pēdējo 12 gadu laikā Latvijā piedzīvojis lejupslīdi, kamēr dienvidu un ziemeļu kaimiņvalstīs tieši pretēji – pieaudzis.

Baltijas salīdzinošās izmaiņas kredītu apjomos norāda nevis uz banku vai uzņēmēju kūtrumu, bet uz kādu kopējo spēles noteikumu aplamību, kas lēni un nepārvarami noved pie iepriekš prognozējama rezultāta.

Šādu ainu var novērot, ielūkojoties Eiropas Centrālās bankas datos. Nenoliedzami jautājums ir, kas notiek kreditēšanas segmentā un – vēl jo vairāk – kāpēc, laikam ritot, plaisa starp Baltijas valstīm tikai pieaug, nevis samazinās. Latvija, tāpat kā Igaunija un Lietuva, ir eirozonas valsts, bet, raugoties uz dažādiem parametriem, šķiet, ka tās nebūt nav viena reģiona valstis, kur būtībā ir ļoti daudz līdzīgā un salīdzinoši maz atšķirīgā.

Skaitļi rāda acīmredzamo, bet neticamo

Lūk, Eiropas Centrālās bankas dati rāda, ka izsniegto kredītu apjoms miljardu eiro izteiksmē 2010. gadā Latvijā bijis lielākais no visām trim Baltijas valstīm, bet 2023. gadā tas ir vismazākais. Nenoliedzami kaimiņvalstīs ir pieaudzis izsniegto kredītu apjoms un 2023. gadā sasniedzis tādu pašu apjomu, kāds Latvijā bija 2010. gadā, tikai ar mazu niansi, ka Latvijā tas šo gadu gaitā ir sarucis. Tātad Latvijā izsniegto kredītu apjoms ir samazinājies, kamēr kaimiņiem tas ir palielinājies. Vēl paradoksālāku ainu rāda mājokļu iegādei izsniegto kredītu apjoms. 2010. gada Baltijas līdere Latvija ir pārvērtusies par malēnieti, kam Lietuva un Igaunija ir tālu priekšā. Varam secināt, ka neliels pieaugums 2022. gadā tika

novērots, tomēr tieši tas pats notika arī kaimiņvalstīs. Redzot kredītu apjomu dinamiku padesmit gadu periodā, loģisks secinājums būtu, ka Latvija atrodas kādā citā pasaules daļā un tā nerobežojas ne ar Lietuvu, ne Igauniju.

Kredītu apjoms nozīmē attīstību

Nereti kreditēšanu cieši saista ar tautsaimniecības izaugsmi: jo lētāki kredītresursi un labāka to pieejamība, jo straujāka un ātrāka ekonomiskā izaugsme. Šķiet, Latvija ir unikāls izņēmums, jo visu veidu datus tiek norādīts, ka «ir notikusi» tautsaimniecības izaugsme un IKP pieaudzis par noteiktu lielumu, taču izsniegto kredītu apjoms ir sarucis gan uzņēmumiem, gan arī mājokļu iegādei. No vienas puses, var tikai priecāties, ka tautsaimniecības izaugsmi business spējis nodrošināt ar mazāk aizņemtajiem līdzekļiem – tā tad nopelnījis un ieguldījis. Patiesi uzņēmumu ienākuma nodoklis kopš 2018. gada ir jāmaksā tikai tad, ja uzņēmums izmaksā dividendes saviem kapitāldaļu turētājiem vai arī veic pirkumus, kas tiek pielīdzināti dividenžu izmaksai, bet, nelaime, izsniegto kredītu apmērs sarucis jau labu laiku pirms tam. Vai kreditēšanas apjomu izmaiņas nav viena no fundamentālākajām atbildēm par to, kāpēc Lietuva ekonomiskajā attīstībā ir aizsteigusies Latvijai priekšā? Turklāt ja kredītlīkmes mums Baltijā ir līdzīgas!

Greizo spoguļu karaļvalsts

Situācija Latvijā ir unikāla, jo ir samērā daudz uzņēmēju, kuri sūdzas par nepietiekamu finansējumu, vienlaikus no kredītiestādēm skan secinājums – ir uzņēmumi, kuriem bankas labprāt aizdot naudu īsti nevēlas, vai arī tie nevēlas aizņemties, bet tie, kuri vēlas saņemt kredītus, īsti neatbilst banku izvirzītajiem kritērijiem. Ir skaidrs, ka, lai valstij būtu vairāk naudas, ko varētu izmantot izglītībai, drošībai, veselības aprūpei, ir nepieciešama lielāka tautsaimniecības bāze, kuru bez kredītresursiem «uzaudzēt» ir salīdzinoši grūti, kā arī laikietilpīgi. Ir viedoklis, ka valstij ir jābūt sava veida vidutājam un jāatrod tas īpašais risinājums, lai bankas vēlētos kreditēt un uzņēmumi varētu aizņemties nepieciešamos līdzekļus, jo īpaši, ja runa ir par kapitālieguldījumiem jaunu ražotņu izveidē vai esošo paplašināšanā.

Tā kā Eiropas Centrālā banka paaugstina refinansēšanas procentlikmi, ir pamatotas bažas, ka kredītu apjoms Latvijā saruks vēl vairāk. Un vēl jau Krievijas invāzija Ukrainā ir radījusi ģeopolitiskā riska pieaugumu, kas, pēc pašu baņķieru sacītā, visticamāk, atstās iespaidu uz reģionu vēl daudzus gadus. Turklāt dzīve rit inflācijas zīmē un valda bažas par recesiju!

Dārgie kredīti

Latvija ir eirozonas valsts jau daudzus gadus, ar vēl lielāku stāžu eirozonā ir Igaunija, bet visīsākais šis stāžs ir Lietuvai, tomēr, neraugoties uz to, kredītprocentu likmes nereti ir zemākas tieši jaunākajai eirozonas dalībniecei no Baltijas valstīm. Faktiski eirozonas valstī Latvijā procentlikmes ir ievērojami augstākas nekā Somijā, Vācijā un vēl daudzās citās eirozonas valstīs, bet konkurē taču visi vienā un tajā pašā kopīgajā Eiropas Savienības ekonomiskajā telpā. Var secināt, ka ņemt kredītu Baltijā ir daudz neizdevīgāk nekā tajā pašā Somijā, kur tas izmaksās lētāk. Paradoksāli, ka mazāk ekonomiski attīstītā valstī kredītprocenti ir lielāki nekā ekonomiski jaudīgākajās.

Protams, iedzīvotāju uzkrājumi, pirktspēja, kā arī uzņēmumu finansiālās iespējas Latvijā un visā Baltijā tomēr ir zemāki nekā tajā pašā Somijā. Tomēr šis ir stāsts, kuru valdība tieši un uzreiz ietekmēt nevar. Vispirms ir jāklūst jaudīgākiem, un tikai tad likmes dils, nevis otrādi.

Mazāk kredītu – lēnāka izaugsme

Mazāki kreditēšanas apjomi, augstākas procentlikmes būtībā nozīmē lēnāku izaugsmi vai pat vēl vairāk – stagnāciju, bet, ja valstij būs nepieciešama papildu nauda akūtu problēmu (veselības, drošības, izglītības) finansēšanai, vienīgais risinājums būs celt nodokļu likmes, labākajā gadījumā – atcelt kādas nodokļu atlaides vai varbūt ieviest jaunu nodokli, kas savukārt vēl vairāk bremzēs tautsaimniecības izaugsmi un visdrīzāk mazinās iedzīvotāju pirktspēju. Sava veida apburtais loks. Tāds, pa kuru visu šo laiku esam gājuši. Tā kā kreditēšanas apjomu šķēres Baltijas valstu starpā nav radušās nedz vakar, nedz pirms gada vai pieciem, tas vedina domāt, ka problēmas saknes meklējamas ne tikai finanšu

sektora kapitālā remonta pasākumos, uzņēmumu ienākuma nodokļa maksāšanas reformā, bet gan daudz senāk. Iespējams, nekustamā īpašuma burbuļa plīšana Latvijā 2008.–2010. gadā ir viens no iemesliem, kas mainījis kreditēšanas ainavu. Kopš tā brīža jau būs pagājuši vairāk nekā 12 gadi! Viena īpatnība gan ir. Visā šajā laika periodā atbilstoši OECD datiem Igaunija un Lietuva ir spējušas mazināt valsts izdevumus (procentuālā apmērā) dažādos valsts pārvaldes sektoros, kurpretī Latvijā tie nemitīgi pieaug. Proti, viens no apburtā apla cēloņiem ir nemitīgā vajadzība izmaksas palielināt. Rubrikā jau esam rakstījuši par tēriņiem iekšlietu, izglītības un citās sistēmās.

Recepšu grāmata – kaimiņvalstīs?

Lai kaut ko mainītu šajā situācijā, vispirms ir nepieciešami cilvēki – politiķi, kuri ir pie varas, un ierēdņi, kuri būtu gatavi kaut ko lietas labā darīt. Ko un kā darīt? Rodas iespaids, ka nevienam gatavas receptes par darīšanu nav, tas nozīmē, ka, iespējams, risinājums ir meklējams uzņēmēju, banku, to uzraugu un valdības apaļā galda diskusijā. Ir skaidrs, ka bankas ar varu piespiest izsniegt kredītus ir neiespējami, turklāt šāds mēģinājums tirgus ekonomikā ir pretdabisks. Iespējams, valstij «tirgus nepilnību novēršanai kreditēšanas segmentā» būs aktīvāk jādarbina Altum, kas jau šobrīd garantē lielu daudzumu kredītu. Tādēļ loģisks ir ieteikums doties pieredzes apmaiņā uz to pašu Igauniju un Lietuvu, kur lielākās bankas ir teju tās pašas, kas Latvijā, un varbūt kaimiņvalstu politiķi, ierēdņi un uzņēmēji var izskaidrot, kāpēc abās kaimiņvalstīs izsniegto kredītu apjoms visu laiku lēni, bet pārliecinoši ir turpinājis augt, kāpēc bankas ir gatavas kreditēt dažādu projektu īstenošanu, kas noslēgumā rezultējas lielākos nodokļu ieņēmumos, nevis aizvien lielākā nodokļu apetītē. Savukārt, ja neko nedarīsim, tikai turpināsim Latvijā rībināt tukšrunāšanas bungas, būtiskas izmaiņas nav paredzamas – atpalcība no kaimiņvalstīm pieaugs, ja vien tajās nenotiks kaut kas ārkārtējs.

Jau šobrīd ir redzams, ka darbs Lietuvā un Igaunijā ir kļuvis populārāks par došanos uz Lielbritāniju. Neatkarīgi no tā, patīk vai nepatīk, Eiropas Centrālā banka turpina likmju paaugstināšanu, lai samazinātu pēdējos gadu desmitos nepieredzēto inflācijas līmeni, taču vienlaikus tiek bremsēta arī ekonomika, un ir nepieciešama aktīva rīcība tieši šobrīd, lai dabisko Latvijas attīstības gaitu kaut vai apturētu, vēlams – pavērstu pretējā

virzienā. Pašreizējie reformu mēģinājumi atgādina iepriekšējos. Proti, sistēmu burtiski cērp kā aitu, kad laiks pienācis, nevis gudro par tās pilnveidošanu un efektīvu darbu. Iedzīvotāji aizbrauks, un, samazinoties kopskaitam, sistēma atkal būs cērpama, bet mēs gribam, lai tas apstājas! Kuram tas rūp?